

Vállalkozónők járvány idején: 1 órával kevesebb idő az üzletre, 2 órával több idő a családra

Szerző: HÉTFA Kutatóintézet¹

A koronavírus-járvány többszörös kihívás elé állította a vállalkozónőket, akik a normálisnak számító időszakokban is komplex menedzsment feladatként birkóznak meg az üzleti tevékenység és a magánéleti, családi kötelezettségek összehangolásával. A válság nem kímélte a vállalkozásokat, de a megnövekedett otthoni tennivalók szintén komoly nehézséget okoztak a cégek tulajdonosainak, különösen a gyermeket nevelő nőknek. A cikk a HÉTFA Kutatóintézet magyar vállalkozónőket vizsgáló friss kutatásának eredményeit mutatja be.

Számos írás foglalkozott azzal, miként birkóznak meg a nők a koronavírus-járvány nehézségeivel – a frontvonalban dolgozó egészségügyi dolgozókkal, valamint az oktatási-gondozási intézmények bezárásával a gyermeket nevelő szülők, elsősorban az anyák megnövekedett terheivel. A vállalkozást vezető nőkre ugyanakkor lényegesen kevesebb figyelem jutott, noha az elmúlt hónapok őket is többszörös kihívás elé állították. Egyrészt vállalkozóként, munkaadóként meg kellett küzdeniük a járványügyi intézkedésekkel járó korlátozásokkal és az azokat kísérő gazdasági hatásokkal. Másrészt nőként és anyaként jellemzően ők vállalták a gondoskodó munkák oroslánrészét is, tanultak a gyerekekkel, főztek a családra vagy ellátták az idősebb családtagokat.

A HÉTFA Kutatóintézet kérdőíves felmérésen és személyes interjúkon alapuló friss kutatása azt vizsgálta, hogy miként küzdöttek meg a magyar vállalkozónők a vírus okozta nehézségekkel, mind a gazdasági, mind a családi fronton. Az online kérdőívet 368 magyarországi vállalkozónő töltötte ki; ennek eredményeit mutatjuk be a cikkben.²

A felmérésben résztvevő vállalkozónők kicsivel több mint felének a vállalkozása tekinthető a főtevékenységének, negyedük valamilyen egyéb kereső tevékenység mellett viszi a céget, míg ötödük inaktív státusz mellett (pl. gyermekgondozás, nyugdíj, tanulás). Szinte kivétel nélkül kis- vagy mikro-vállalkozásokról van szó; kétharmaduk önfoglalkoztatóként vagy alkalmazott nélkül, a fennmaradó hányad maximum 10 alkalmazottal működik. A válaszadók legnagyobb része a gazdasági (30%), valamint a személyi/közösségi (23%) szolgáltatások terén tevékenykedik.

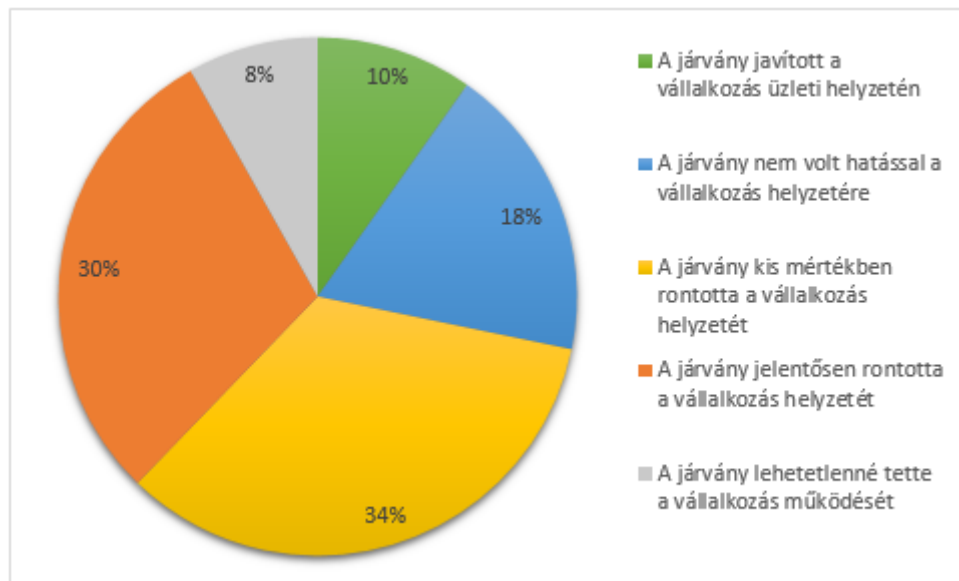
¹ A vizsgálatban és a cikk elkészítésében közreműködő munkatársak: Geambaşu Réka, Barna-Petróczi Andrea, Koltai Luca, Zsár Virág, Bakacsi-Saffer Zsuzsanna

² Felmérésünket a gyakori internethasználók töltötték ki, akik közt a magas végzettségű és Budapesten vagy agglomerációjában élők felülreprezentáltak, így megállapításaink érvényessége a választott módszertanból fakadóan korlátozott.

A nők által irányított vállalkozások 72%-át érintette kedvezőtlenül a járvány

A koronavírus-járványt kísérő gazdasági visszaesés a magyar nők vezetete vállalkozásokat sem kímélte: 72%-ot érintettek negatívan az elmúlt hónapok. Közülük is közel 10% a legnehezebb helyzetbe kerülők aránya: akik számára gyakorlatilag ellehetetlenült a vállalkozás további működtetése. Azonban bizakodásra ad okot, hogy a negatív hatások mellett némi pozitív visszajelzés is érkezett: közel ugyanennyien számoltak be arról, hogy a járvány kedvező üzleti lehetőségeket hozott.

1. ábra, Milyen üzleti következményekkel járt a koronavírus-járvány a vállalkozására nézve?

A hirtelen jött bevételkiesés komoly problémát jelent

A járványügyi óvintézkedések bevezetése és a gazdaság részleges leállása következtében a kereset visszaesése a válaszadók közel kétharmadát érinti – 60% véli úgy, hogy a 2020-as éves bevételei mínuszban lesznek a tavalyihoz képest. A rosszabb helyzetbe került vállalkozónők úgy számolják, körülbelül éves bevételeik 30-40 százalékától eshetnek el 2020-ban.

Nem mondunk újdonságot azzal, hogy a legnehezebb helyzetbe a turizmus és vendéglátás területén dolgozók kerültek, akik éves jövedelmük akár 40%-át is elveszíthetik idén. A kereskedelem és a személyi szolgáltatások is a magasan érintett ágazatok közé tartoznak – az ezeken a területeken tevékenykedő vállalkozások tulajdonosai átlagosan 25-35 százalékos bevételkieséssel számolnak 2020-ra. Ugyanakkor az oktatásban és egészségügyben dolgozó vállalkozónőket is nagyobb mértékben sújtották a járványintézkedések, mint az ágazat egészét – ennek oka feltehetően az, hogy ezek a cégek a magánszektorban működnek, ahol a tevékenységek a járvány miatt sok esetben lehetetlenné váltak (például magán egészségügyi szolgáltatásokat nem nyújthattak a válság alatt).

2. ábra, A válaszadók érintettsége ágazatok szerint

	Nemzetgazdasági érintettség	Válaszadók ágazatbeli aránya a mintában	Azon válaszadók aránya, akiket negatívan érintett a járvány
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	magas	5%	100%
Egyéb közösségi, személyes szolgáltatás	magas	23%	77%
Kereskedelem, javítás	közepes	14%	77%
Gazdasági, adminisztratív szolgáltatás; ingatlanügyletek; pénzügyi közvetítés	közepes	35%	56%
Ipar, gyártás; építőipar	alacsony	12%	81%
Oktatás; egészségügyi, szociális ellátás	alacsony	7%	76,5%

A visszaesés a megújulás lehetőségét rejti

A vállalkozások sokféleképpen reagáltak a járványra és az annak következtében kialakult helyzetre. A nehézségek és negatívumok mellett többen számoltak be olyan hatásokról is, amelyek hosszútávon megerősíthetik a vállalkozásukat, például új termékek bevezetéséről, az online értékesítés bővüléséről vagy új piacok felfedezéséről. A válaszadók harmada alakította át tevékenységeit vagy vezetett be újakat (igaz, ugyanennyien voltak azok is, akik visszafogták vagy felfüggesztették azt), de az online értékesítés erősítése is a legfontosabb lépések közé tartozott. A munkaidő csökkentése, a karbantartási feladatok végzése és a dolgozók képzése is többeknél megjelent. A legkevésbé alkalmazott intézkedések közé került a létszámcsökkentés és a (fizetett vagy fizetés nélküli) szabadságolás került – ami érthető, tekintettel arra, hogy a válaszadó vállalkozások 65%-a önfoglalkoztató.

3. ábra, Milyen intézkedéseket vezetett be a vállalkozásában a válság hatásainak mérséklésére? Kérjük, a legfontosabb legfeljebb három intézkedést válassza ki.

Intézkedés	Említés aránya (%)
Új tevékenység bevezetése/ meglévő átalakítása	34%
Tevékenység csökkentése/ felfüggesztése	33%
Online értékesítés erősítése	29%

Munkaidő csökkentése	21%
Karbantartási, fejlesztési tevékenységek	19%
Semmilyen intézkedést nem tett	14%
Dolgozók képzése	11%
Létszámcsökkentés	9%
Szabadság kiadása	8%
Házhozszállítás bevezetése	6%
Támogatás igénybevétele	6%
Fizetés nélküli szabadság kiadása	2%

Az online megoldások bevezetése/erősítése jelenti az egyik leginkább kézenfekvő stratégiát a koronavírus-válság kezelésére – a webes értékesítés a felmérésben részt vett vállalkozónők közel harmadánál szerepelt a járványra adott gazdasági válaszok között. Az online eszközök alkalmazása azonban a válaszadók felénél a válság előtt is a normál ügymenet részét képezte, főként a pénzügyi szolgáltatások, az oktatás és a pénzügyi közvetítés terén működő vállalkozásoknál; míg az egészségügyi és szociális szolgáltatás, valamint a turizmus területén dolgozók körében kevésbé voltak elterjedtek ezek a megoldások. A válság tehát kevésbé érintette azokat, akik olyan ágazatban és tevékenységben dolgoznak, ahol már a járvány előtt is magasabb volt a webes megoldások aránya, szemben azokkal a vállalkozásokkal, melyeknél a fizikai kontaktus jut nagyobb szerephez, s melyek így a járványügyi intézkedések miatt komoly nehézségekkel szembesültek.

A többség támogatás nélkül is boldogult

A felmérésben részt vett vállalkozónők kétharmada (63%) semmilyen támogatást nem vett igénybe a járvány kapcsán. Mivel – mind Magyarországon, mind külföldön – a női vállalkozók javarészt önfoglalkoztatók, illetve nem foglalkoztatnak másokat, számukra a foglalkoztatási támogatás eleve nem volt opció. A hiteltörlesztés vagy a KATA megfizetésének felfüggesztési lehetőségével azonban egyaránt a válaszadók közel 15%-a élt. A legkevésbé népszerű támogatási formák közé tartoztak a kedvezményes hitelek és a beruházási támogatások, melyek az adminisztrációs terhek és a vállalkozásméret miatt nem jelentettek vonzó alternatívát – ahogyan azt az alábbi interjúidézet is illusztrálja.

*“A vállalkozói hitelek feltételei nagyon kuszák voltak amellet, hogy egyszerűen túl kicsi vagyok ahhoz, hogy vállalkozói hitelekre legyek jogosult. A működési költségeimet KATA-s vállalkozóként egy negyedállásban ki tudom termelni, csak engem nem tart el jól.”
(Képzéssel foglalkozó vállalkozónő)*

4. ábra, Igénybe vett-e/vesz-e valamilyen vállalkozást segítő támogatást a járvány időszakában?

Támogatás	Igénybe vevők aránya (%)
Nem vett igénybe semmilyen támogatást	63%
KATA megfizetésének felfüggesztése	16%
Hiteltörlesztés felfüggesztése	14%
Adó/járulék kedvezmény; adók és járulékok későbbi megfizetése	8%
Bértámogatás, részmunkaidős foglalkoztatás támogatása, K+F munkavállalók támogatás	7%
Kedvezményes hitelfelvétel	1%
Beruházási támogatás	1%

Komplex menedzsment feladat újabb kihívásokkal

A vállalkozói tevékenység és a magánéleti, családi kötelezettségek összehangolása normálisnak számító időszakokban is komplex menedzsment feladatot jelent, melyet a járványügyi válság újabb kihívás elé állított. Elég, ha csak a folyamatos otthonlét miatt megnövekedett mértékű háztartási vagy a kijárási korlátozások okán felmerült gondozói tennivalókra (pl. idős családtagok, barátok segítése, ellátása) gondolunk. A gyermeket nevelő vállalkozónőkre mindez fokozottan igaz, hiszen a járvány miatt bezáró iskolák gondozói szerepét csak részben tudta kiváltani a változatos formákban megjelenő digitális oktatás. A teendők oroszlánrésze jellemzően a nőkre, az édesanyákra hárul – derül ki az eredményeinkből.

Az otthoni teendőkre csoportosították át a vállalkozásra szánt időt a járvány idején

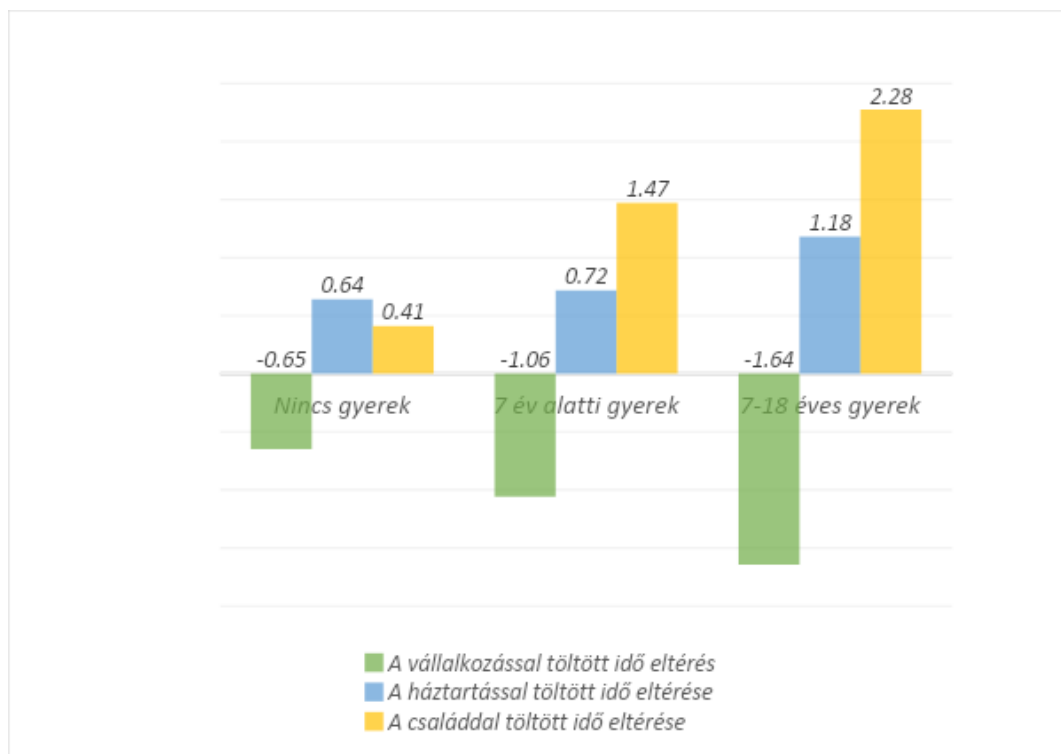
A vállalkozónők fele úgy vélte, hogy a járványt megelőző időszakhoz képest a karanténos időkben sem foglalkozott kevesebbet a vállalkozásával. Azok, akik a járvány alatt kevesebb időt szántak az üzleti teendőkre, közel azonos arányban indokolták ezt a megrendelések lecsökkenésével és a megnövekedett háztartási illetve gondozási feladatokkal. A gyerekes vállalkozónők – akik a minta kb. felét teszik ki; közülük 17% nevel hét év alatti kisgyereket (is) – azonban egyértelműen az otthoni teendőkre csoportosították át a korábban vállalkozásra szánt erőforrásokat: a hét év alatti kisgyermeket nevelő vállalkozónők 39%-a nyilatkozott úgy, hogy a gondoskodási kötelezettségei növekedése miatt jutott kevesebb ideje a vállalkozására, míg az iskoláskorú gyermeket nevelő

vállalkozónők 26%-a gondolkodott hasonlóan. Saját bevallásuk szerint mind a háztartással kapcsolatos, mind a gyerekek körüli teendők, illetve egyéb gondoskodási feladatok 70-75 százalékáért kizárólagosan ők feleltek a családban.

„Sokan [a képzésen résztvevők] multinál dolgoznak, ahol februárban már home office volt, ezért többen jöttek a képzésére. Amikor bezártunk, sokan kérték, hogy legyen online oktatás, de ezt a gyerek miatt nem tudtam vállalni. Az első három nap, amíg még volt iskola minden nap posztoltam, volt online videóm. És onnantól hogy beindult a gyerekeknek az online oktatás, akkor egy katasztrófa lett. Nem tudtam dolgozni.”

Egy átlagos hétköznapon az óvodás gyermeket nevelő válaszadók napi 1,5 órával több időt töltöttek a gyermekekről való gondoskodással és majd egy órával többet a háztartási feladatokkal, a járvány előtti időszakhoz képest. Az iskolás gyermeket nevelő vállalkozónők időbeosztásának átalakulása ennél is látványosabb: ők több mint 2 órával szántak több időt a gondoskodási és 1 órával többet a háztartásvezetéssel kapcsolatos teendőkre – összességében másfél órával kevesebbet foglalkoztak a vállalkozásukkal (a korábbi átlagosan 8 órás munkavégzéshez képest ez 20%-os kiesést jelent).

5. ábra, A vállalkozónők időbeosztásának változása a járvány hatására

A legnagyobb terhet tehát az iskolás gyermeket nevelő vállalkozónők viselték: gondoskodási és háztartási feladataik közel napi három órával nőttek a járvány időszakában – ha ideiglenesen is, de beáldozták a vállalkozásukat az otthoni oktatás érdekében.